

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Драчевського Є. Ю. на тему «Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. 14 липня 2020 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор». Головним наслідком ухвалення цього Закону стало скасування (з урахуванням обмежень, передбачених у Прикінцевих та Перехідних положеннях Закону) існуючої в нашій державі з 2009 р. абсолютної заборони на зайняттям гральним бізнесом, що, своєю чергою, обумовило внесення одночасних змін і до ст. 203-2 КК України, в оновленій редакції якої вже вказується не на легалізоване наразі «зайняття гральним бізнесом», а лише на «незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей».

Крім того, враховуючи озвучену багатьма фахівцями та перманентно лунаючу у ЗМІ інформацію про величезні масштаби так званого «кришування» правоохоронними органами забороненого тривалий час грального бізнесу, коли «правоохоронці» за винагороду не лише його прикривали, а й почали поширювати, вітчизняні парламентарі зазначеним вище кроком не обмежились і вирішили доповнити КК України ще й окремою ст. 365-3. У цій нормі було передбачено кримінальну відповідальність працівника правоохоронного органу за бездіяльність якраз таки щодо згаданої незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей і яка, за задумом законодавця, мала стати надійним запобіжником фактам nereагування працівниками правоохоронних органів на виявлені ними випадки відповідної незаконної діяльності.

Водночас маємо зазначити, що розглядуване законодавче рішення – причому як у частині оновлення ст. 203-2, так і щодо доповнення КК України новою ст. 365-3 – не отримало одностайної підтримки ні серед народних депутатів України, ні у фаховому середовищі, ні у суспільстві загалом, а полеміка з цього приводу триває і донині. Причому характерною рисою означеної дискусії є те, що в її процесі активно дебатується не лише питання про обраний парламентаріями спосіб втілення цих ініціатив у нормативний матеріал, а й, що не менш важливо, щодо обґрунтованості згаданих змін загалом. За таких умов своє вагоме слово мають сказати представники кримінально-правової доктрини, які мають надати науково обґрунтовані відповіді на хвилюючі суспільство питання, пов'язані з ухваленням Закону від 14 липня 2020 р., зокрема, й у частині передбачених останнім змін до кримінального законодавства.

Незважаючи на те, що аналізована проблематика належить до числа активно досліджуваних у доктрині України, по-перше, переважна більшість відповідних робіт авторів виконувалася ще до прийняття аналізованих змін до

законодавства, через що у них не врахована специфіка останніх, по-друге, всі вони стосувалися лише окремих аспектів розглядуваної проблематики, тоді як окреме монографічне дослідження, в якому б комплексно розглядалися питання кримінально-правової охорони господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей, у вітчизняній юридичній науці наразі відсутні.

Викладене свідчить про те, що відповідні питання в доктрині розкриті недостатньо, у зв'язку з чим звернення до них є своєчасним, а тематика дисертаційного дослідження – актуальною.

У дисертаційному дослідженні Є. Ю. Драчевського було вирішено наукове завдання, яке полягало в обґрунтуванні теоретичних положень та розроблені напрямів удосконалення вітчизняного кримінального законодавства, спрямованих на підвищення ефективності кримінально-правової охорони господарських відносин у сфері організації та проведення азартних ігор та лотерей.

Наукова новизна одержаних у дисертації результатів конкретизується, в наступних основних положеннях, висновках, пропозиціях:

В результаті проведеного дослідження отримані наступні висновки і пропозиції:

1. Визначено, що головною підставою для ухвалення Закону від 14 липня 2020 р. та подальшої декриміналізації значного масиву діянь, про які йшлося у первинній редакції ст. 203-2 КК України, стала помилка у проведеній раніше криміналізації, пов'язаній із прийняттям Законів від 15 травня 2009 р. та від 22 грудня 2010 р., рішення про яке, навпаки, не було соціально обумовленим, адже базувалося не на належних для того підставах, а лише на конкретному приводі для криміналізації, тобто одиничній, випадковій події, якою виступила нічна пожежа в залі гральних автоматів мережі у м. Дніпропетровськ у 2009 р.

2. Аргументовано, що рішення вітчизняних парламентаріїв про доповнення КК України ст. 365-3, навіть попри доведену відповідність принципу суспільної небезпеки, поповнило когорту прийнятих останнім часом ВРУ рішень, які необхідно вважати фрагментарними та безсистемними. Адже, долаючи відповідну прогалину у кримінально-правовому регулюванні протекціонізму у сфері незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор та лотерей, народні депутати України при цьому проігнорували наявність аналогічної проблеми в інших сферах. Крім того, доведено, що в останньому випадку (як, до речі, і в ситуації із незміненою санкцією ст. 203-2 КК України) було грубо порушено принцип співмірності санкції.

3. Обґрунтовано, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого чинною ст. 203-2 КК України, слід визнавати суспільні відносини, покликані гарантувати дотримання встановленого законом порядку зайняття господарською діяльністю у сфері організації та проведення азартних ігор і лотерей. Водночас

доведено, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого первинною редакцією ст. 203-2 КК України, були саме відносини моральності, а отже – місцерозташування вказаної заборони у системі Особливої частини, навпаки, було помилковим.

4. Встановлено, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-3 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують встановлений законодавством порядок реагування працівниками правоохоронних органів на факт виявленої або такої, що стала їм відома із заяв чи повідомлень, незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей.

5. На підставі проведеного дослідження встановлено, що під працівником правоохоронного органу у ст. 365-3 КК України необхідно розуміти службову особу правоохоронного органу, яка на законних підставах обіймає посаду в штаті правоохоронного органу та яка відповідно до закону безпосередньо здійснює функції представника влади, а також виконує обов'язки, пов'язані із провадженням правоохоронної діяльності.

6. Аргументовано доцільність доповнення КК України загальною нормою (або ж двома нормами), яка (-і) буде (-уть) передбачати кримінальну відповідальність за усі найбільш суспільно небезпечні прояви порушень встановленого порядку зайняття господарською діяльністю, зокрема й за безліцензійне або ж інше незаконне провадження діяльності щодо організації та проведення азартних ігор або лотерей, що, відповідно, усунуло б необхідність існування відповідної окремої норми.

Водночас обґрунтовано, що на порядок денний питання про недоцільність існування спеціальної кримінально-правової норми, присвяченої азартним іграм та лотереям, може бути поставлено лише тоді, коли буде сформовано, по-перше, більш-менш стабільне коло підліцензійних видів господарської діяльності, порушення порядку зайняття якими має тягнути кримінальну відповідальність, та, по-друге, удосконалену редакцію відповідної загальної норми, приписи якої мають корелюватися з положеннями господарського законодавства і в межах якої не залишиться місця тим дискусійним аспектам, які були характерні для існуючих раніше статей 202 та 203 КК України. Зважаючи на це, висновується, що на сьогодні оптимальним способом кримінально-правової протидії незаконній діяльності з організації або проведення азартних ігор або лотерей є наявність відповідної спеціальної норми (ст. 203-2 КК України).

7. Доведено, що в удосконаленій ст. 203-2 КК України до числа кримінально протиправних слід відносити лише відповідну безліцензійну діяльність, адже саме вона завдає найбільшої шкоди господарським відносинам. При цьому обґрунтовано, що замість такого, що не повністю узгоджується з положеннями регулюючого законодавства, об'ємного та складного для опанування формулювання «без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності з організації та проведення азартних ігор, що

видається відповідно до закону», у ст. 203-2 КК України слід вказати на відсутність «ліцензії на провадження відповідного виду діяльності».

8. Дістали подальшого розвитку положення про необхідність сприйняття «широкого» підходу до тлумачення поняття відносин «правосуддя» як родового об'єкту кримінальних правопорушень, передбачених розд. XVII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»

9. Наведено аргументи на користь рішення ВРУ про поєднання у межах одного складу кримінального правопорушення найбільш серйозних порушень законодавства про гральний і лотерейний бізнес.

10. Встановлено, що з урахуванням ступеня та характеру суспільної небезпеки діянь, про які йдеться у ст. 203-2 КК України, кримінально караними мають визнаватися будь-які їхні прояви, незалежно від розмірів отриманих доходів.

11. Аргументовано, що за ст. 365-3 КК України має кваліфікуватися невжиття будь-яких (не лише визначених КПК України) передбачених законодавством заходів (як і приховування відповідної діяльності), вчинене працівником будь-якого правоохоронного органу, який був зобов'язаний реагувати на відповідну заяву (повідомлення) або факт виявлення ним незаконної діяльності щодо організації азартних ігор, лотерей.

12. Зважаючи у т. ч. і на попередні висновки, доведено необхідність вилучення з КК України розміщеної у розд. XVII спеціальної заборони (ст. 365-3), присвяченої виключно «кришуванню» у сфері грального бізнесу, замість якої у чинному кримінальному законодавстві має з'явитися розташована серед кримінальних правопорушень проти правосуддя загальна норма (ст. 372-1) про «умисне укриття кримінальних правопорушень від обліку».

13. Обґрунтовано, що передбачений ст. 365-3 КК України склад кримінального правопорушення є триваючим, а тому за нею має кваліфікуватись і бездіяльність осіб, яка розпочалася до набрання чинності Законом від 14 липня 2020 р. і продовжилась після цього.

14. Доведено, що діяльність осіб, які виконували розпорядження організаторів азартних ігор (лотерей), має диференціюватися залежно від їхньої ролі. Зокрема, діяльність круп'є, касирів, продавців, операторів, менеджерів гральних залів, адміністраторів має розцінюватися саме як проведення азартних ігор, а тому такі особи повинні визнаватися виконавцями кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203-2 КК України. Посилання ж на ч. 5 ст. 27 КК України є доцільним виключно при кваліфікації дій представників обслуговуючого персоналу, які не проводять азартні ігри – офіціантів, барменів, танцівниць, прибиральників, охоронців та інших подібних суб'єктів.

15. Встановлено, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 203-2 КК України, може бути вчинене лише з прямим умислом: особа усвідомлює, що вона незаконно (без правових підстав) провадить діяльність із

організації та проведення азартних ігор, лотерей, про яку йдеться у розглядуваній кримінально-правовій забороні. Лише з прямим умислом може бути вчинене і к. пр., передбачене ст. 365-3 КК України, про що також свідчить і вказівка на мотив (корисливі спонукання, інша особиста заінтересованість або прагнення задовольнити інтереси третіх осіб). Водночас аргументовано, що в процесі подальшого удосконалення положень вітчизняного кримінального законодавства відповідна вказівка має бути виключена з диспозиції ст. 365-3 КК України, а точніше, нової норми про приховування кримінальних правопорушень від обліку.

Вказані результати дослідження достатньо обґрунтовані, чому сприяли: використання загальних та галузевих методів і прийомів пізнання дійсності, аналіз наукової юридичної літератури з кримінального, господарського та суміжних галузей права, законодавства України та зарубіжних країн, матеріалів судової практики, статистичних даних.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробленні напрямів удосконалення вітчизняного кримінального законодавства та практики його застосування, спрямованих на підвищення ефективності кримінально-правової охорони господарських відносин у сфері організації та проведення азартних ігор та лотерей.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в роботі висновки та рекомендації можуть бути використані: у *науково-дослідницькій діяльності* – у ході подальшого розроблення проблем кримінально-правової охорони господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей; у *законотворчій діяльності* – при подальшому вдосконаленні механізму кримінально-правової охорони господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей; у *правозастосуванні* – при кваліфікації аналізованих діянь; у *навчальному процесі* – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників, а також при викладанні кримінально- та господарського-правових дисциплін.

Дисертація Є. Ю. Драчевського є кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, що мають істотне значення для науки кримінального, господарського і суміжних галузей права та свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку.

Опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 5 наукових статей у фахових виданнях України, 1 стаття в науковому періодичному виданні іноземної держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та ЄС, а також 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях та семінарах.

Основні наукові результати дисертації висвітлені в наступних публікаціях аспіранта:

1. Драчевський Є. Ю. Про виправданість доповнення Кримінального кодексу України статтею 365-3: дослідження з позицій системного підходу. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 16. С. 249–257.

2. Драчевський Є. Ю. Про підстави декриміналізації зайняття гральним бізнесом. *Публічне право*. 2020. № 4. С. 93–100.

3. Мовчан Р. О., Драчевський Є. Ю. Оновлення ст. 203-2 КК України як наслідок скасування заборони грального бізнесу: аналіз на предмет відповідності принципу суспільної небезпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 386–390.

4. Драчевський Є. Ю. Про об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-3 Кримінального кодексу України. *ReOS*. 2021. № 3. С. 22–28.

5. Мовчан Р. О., Драчевський Є. Ю. У пошуках оптимальної моделі кримінально-правової протидії незаконному грального бізнесу в Україні. *Правова держава*. 2021. № 43. С. 136–142.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Мовчан Р. О., Драчевський Є. Ю. Про деякі питання, пов'язані зі скасуванням грального бізнесу та оновленням ст. 203-2 КК України. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали IX Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 грудня 2020 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. С. 47–50.

7. Драчевський Є. Ю. Посягання, передбачене ст. 365-3 Кримінального кодексу України – службовий злочин чи злочин проти правосуддя? *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019–2020 рр. (квітень–травень 2021 р.)*. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2021. С. 60–62.

8. Драчевський Є. Ю. Про деякі проблеми конструювання ст. 203-2 КК України «Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей». *Захист економіки від впливу організованої злочинності* : збірник тез панельної дискусії V Харківського міжнародного юридичного форуму (м. Харків, 20 вересня 2021 р.). Харків : Юрайт, 2021. С. 104–108.

9. Драчевський Є. Уніфікація кримінальної відповідальності за порушення законодавства про гральний бізнес – ЗА та ПРОТИ. *Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України* : збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків : Юрайт, 2021. С. 114–118.

Таким чином, дисертаційна робота Є. Ю. Драчевського відповідає вимогам п. 10 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, виконана здобувачем особисто, містить нові науково обґрунтовані результати проведеного дослідження теоретичного та практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 08

«Право» та свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку, зокрема кримінального та господарського права.

На підставі вище наведеного дисертацію Драчевського Євгенія Юрійовича за темою «Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей» рекомендовано до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

професор кафедри теорії та історії
держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор юридичних наук, професор

Т. В. Міхайліна

Рецензент

доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
кандидат юридичних наук

І. Є. Жданова

